

SOMMARIE TCHÈQUE.

V ý t a h.

I. — Psellos pojednával soustavně o démonech v dialogu „Timotheos čili o démonech“ (*Τιμόθεος ἢ περὶ δαιμόνων*) a v kratším spise „Mínění Řeků o démonech“ (*τίνα περὶ δαιμόνων δοξάζουσιν Ἕλληνες*). Doplnkem tohoto spisku je pojednání „O věštění z lopatky a z letu ptáků“ (*περὶ ἀμοπλατοσκοπίας καὶ οἰωνοσκοπίας*). Zmínky o démonech jsou též v Psellově výkladu chaldejských věštek, v jeho obžalobě patriarchy Kerullaria, v pojednáních o démonech lidové víry Babutzikariovi a Gillo, i jinde.

II. — Slovo „démon“ má u Psella — tak jako u starověkých spisovatelů — různé významy: značí osud, zvláště osud nepříznivý, nebo prostředníka mezi bohy a lidmi, nebo padlého anděla.

III. — Psellos třídí demony dvojím způsobem, jednak podle místa, kde žijí (démoni ohně, vzduchu, země, vod, podzemí, démoni „nenávidící světla“), jednak podle stupně jejich duševnosti (démoni podstaty duchové, démoni podstaty duchové nebo rozumové, démoni podstaty rozumové, démoni podstaty rozumové nebo nerozumné, hmotní démoni podstaty nerozumné. Obojí toto třídění je původu novoplatonského: obojí, s nepatrnými obměnami, jež mohou pocházeti od samého Psella, nacházíme v Olympiodorových komentářích Platonova Alkibiada I. a Faidona. Arci je možné, že Psellos nečerpal přímo z Olympiodora, nýbrž z některého staršího novoplatonovce, Porfyria, Jamblicha nebo Prokla, u nichž jsou vskutku zřetelné stopy obojího třídění. První třídění (podle pobytu démonů) se vyskytuje též v mystické literatuře a v magických papyrech; zárodek jeho jest již v Platonově Timaiu.

IV. — Psellos soudil, že démoni i andělé mají těla, ale že tělo démonů je zcela temné a hmotnější než tělo andělů; bylo to mínění některých (ne všech) křesťanských spisovatelů. Dále dokazoval, že tělo démonů je vzdušné neb ohnivé, jednoduché, jemné,

většinou neviditelné, okrouhlé neb podlouhlé, proměnlivé, citlivé, že se živí potravou, že může plodit a že hyne. Zvláště podrobně mluvil o proměnlivosti a citlivosti démonů. Proměnlivost démonů vysvětloval jejich obrazností: mohou měnit své tělo podle svých představ, jež nejsou arci u všech démonů stejně rozmanité. Citlivost démonů vysvětloval tím, že mají tělo dechové a že citění i vnímání je prostředkováno dechem. Výklady ty pocházejí od Porfyria.

V. — Podle Psella vyšší démoni jsou stateční, nižší jsou zbabělí. Vyšší démoni jsou úskoční, chtějí rozkoší, nabádají k hříchu, sesílají klamně vidiny, věští, ale většinou lživě. Nižší, hmotní démoni vstupují do lidských těl a působí tam křeče, nemoci a oněmění, anebo mluví skrze člověka, jehož posedli. Psellos tu zase následuje Porfyria a vedle toho čerpá z představ židovsko-křesťanských.

VI. — Podle Psella lze zahnat demony modlitbou, postem, hrozbou, zbraní. Lze je také podmaniti, aby nám sloužili. Psellos popisuje oběti přinášené démonům, vyvolávání démonů, zasvěcení v jejich kult, různé způsoby věštění, sesílání vidin a některé prostředky kouzelné. Pro jeho výklady lze naléztí obdoby v starověké literatuře, zvláště ve spisech novoplatonských a v magických papyrech; méně čerpal Psellos z pověry své doby.

VII. — Na některých místech svých spisů se odříká Psellos všech tajných věd a jednou dokonce vykládá vznik víry v strašidla chorobnou halucinací.

VIII. — Základem Psellovy démonologie jsou názory Porfyriovy; méně těžil Psellos z ostatních novoplatonovců. Vedle toho se opíral o Bibli a o křesťanské spisovatele, někdy i o lidovou pověru. Démonologické výklady Psellovy jsou dokladem živého zájmu o demony v Byzanci XI. století; v téže době vzrostl zájem ten i na Západě.